

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 19 marca 2020 r.

Adam Bodnar

VII.564.30.2020.MAW

Pani
Agnieszka Kamińska
Prezes Zarządu
Polskiego Radia
sekretariatprezesa@polskieradio.pl

Szanowna Pani Prezes,

Rzecznik Praw Obywatelskich, stojąc na straży wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji RP oraz w innych aktach normatywnych, z uwagą i troską analizuje wszelkie sygnały dotyczące problematyki zapewnienia przestrzegania konstytucyjnej wolności wyrażania poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji. **W warunkach obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego związanego z pandemią wirusa SARS-CoV-2 kluczowa dla bezpieczeństwa publicznego i realizacji prawa obywateli do rzetelnej informacji staje się kwestia walki z dezinformacją.**

Jak wynika z informacji podanych przez Agencję Prasową Reuters¹, Komisja Europejska opracowała dokument wewnętrzny, z którego wynika, iż rosyjskie media przeprowadziły „znaczącą kampanię dezinformacyjną” przeciwko krajom UE, aby wykorzystać epidemię, wywołać panikę i nieufność. Tego rodzaju działania w ciągu ostatnich lat, szczególnie na arenie międzynarodowej, miały ogromny wpływ na prawa i wolności obywatelskie (np. kampania informacyjna dotycząca Brexitu, techniki podejmowane przez służby specjalne Rosji w trakcie kampanii wyborczych w USA i krajach europejskich). Jak wynika z ostatnich badań NASK *Bezpieczne wybory Badanie*

¹ R. Emmott, *Russia deploying coronavirus disinformation to sow panic in West, EU document says*, (www.reuters.com, 18.03.2020r.), <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-disinformation/russia-deploying-coronavirus-disinformation-to-sow-panic-in-west-eu-document-says-idUSKBN21518F> [dostęp 18.03.2020r.].

opinii o (dez)informacji w sieci: „[p]onad połowa polskich internautów przyznaje, że w ostatnich miesiącach zetknęła się z manipulacją lub dezinformacją, a 35 procent Polaków ze sfalszowanymi informacjami w sieci spotyka się raz w tygodniu lub częściej. Przy czym aż 19 proc. wprost twierdzi, że nie sprawdza wiarygodności internetowych informacji, ani ich źródeł”.

Na gruncie prawa krajowego należy wyraźnie wskazać, że art. 54 Konstytucji RP gwarantuje obywatelom prawo do pozyskiwania informacji. Prawo to jest częstokroć kluczowe dla zapewnienia pełnej realizacji nie tylko wolności wypowiedzi, ale także pozostałych praw konstytucyjnych. Ponadto, ustrojodawca nałożył na władze publiczne i inne podmioty obowiązek udzielania jednostce odpowiednich informacji dotyczących sfery publicznej (art. 61 oraz 74 ust. 3 Konstytucji RP). Wolność pozyskiwania informacji na gruncie art. 54 Konstytucji RP jest jednak czymś szerszym niż prawo do uzyskiwania informacji z art. 61 i art. 74 ust. 3 (zob. wyrok TK P 1/06). Także Europejski Trybunał Praw Człowieka stwierdził, że art. 10 Europejskiej Konwencji gwarantujący wolność wypowiedzi zawiera w sobie prawo do pozyskiwania informacji: „stwierdzenie, że prawo dostępu do informacji nie może w żadnym wypadku wchodzić w zakres art. 10 Konwencji, prowadziłoby do sytuacji, w których swoboda ‘otrzymywania i przekazywania’ informacji byłaby naruszona w taki sposób i do tego stopnia, że uderzyłoby to w samą istotę wolności słowa” (zob. Magyar Helsinki Bizottság przeciwko Węgrom, skarga nr 18030/11, ust. 155).

Dezinformacja jest nie tylko zagrożeniem dla debaty publicznej, a zatem dla konstytucyjnie chronionej wolności słowa w tym prawa do otrzymywania informacji, ale także dla demokratycznego państwa praw, a w obecnej sytuacji także dla bezpieczeństwa publicznego. Należy podkreślić, że z perspektywy jednostki dezinformacja może mieć tak samo negatywne skutki jak cenzura, a zatem brak realnej możliwości uzyskania prawdziwej informacji. Biorąc pod uwagę wymiar transgraniczny, negatywne skutki dezinformacji wymagają skoordynowanego i długoterminowego podejścia, aby sprostać wyzwaniu zarówno na szczeblu UE, jak i krajowym.

Punktem wyjścia do dyskusji o metodach i kompleksowym podejściu do przeciwdziałania dezinformacji powinna być „Wspólna Deklaracja o wolności słowa i *fake news*, dezinformacji i propagandzie” opracowana i sygnowana w 2017 roku przez

Specjalnego Sprawozdawcę ONZ ds. wolności słowa, Przedstawiciela Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie do spraw wolności mediów, Specjalnego Sprawozdawcę Organizacji Państw Amerykańskich ds. wolności słowa oraz Specjalnego Sprawozdawcę Afrykańskiej Komisji Praw Człowieka i Ludów ds. wolności słowa i dostępu do informacji. Jak wskazano w dokumencie, „[p]odmioty państwowe powinny, zgodnie ze swoimi krajowymi i międzynarodowymi zobowiązaniami prawnymi oraz obowiązkami publicznymi, zadbać o to, aby rozpowszechniały wiarygodne i godne zaufania informacje, **w tym dotyczące kwestii interesu publicznego, takich jak gospodarka, zdrowie publiczne, bezpieczeństwo i środowisko**”.²

Do zagrożeń związanych z dezinformacją i fake newsami wielokrotnie odnosiły się także organy Unii Europejskiej oraz Rady Europy. Komisja Europejska przedstawiła unijne podejście do walki z dezinformacją w komunikacie z kwietnia 2018 r.³ Szczegółowo systemowe działania Unii w tym zakresie zostały opisane w planie działania oraz w dokumencie *Joint communication to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Report on the implementation of the Action Plan Against Disinformation*.⁴ Problem dostrzegły zarówno same platformy społecznościowe, które regularnie podejmują działania by wyeliminować fałszywe konta z ich portali. Tworzenie fałszywych kont i rozprzestrzenianie fałszywych informacji jest obecnie jednym z największych wyzwań w zakresie wolności słowa w debacie internetowej.

Szczególnie w obecnej sytuacji, media publiczne w związku z pełnieniem przez nie misji publicznej zgodnie z art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (Dz. U. z 2019 r., poz. 361) muszą podejmować zdecydowane działania. Dlatego kluczowym jest by nadawca publiczny oferował całemu społeczeństwu i poszczególnym jego częściom programy, cechujące się pluralizmem, bezstronnością wyważeniem

² Joint Declaration on Freedom of Expression and “Fake News”, Disinformation and Propaganda, Freedom of Expression Monitors, Geneva/Vienna (3 March 2017), <https://www.ohchr.org/FR/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=21287&LangID=E> [dostęp 19.03.2020r.].

³ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego Komitetu Regionów *Walka z dezinformacją online: podejście europejskie* <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/communication-tackling-online-disinformation-european-approach> [dostęp 19.03.2020r.].

⁴ *Joint communication to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Report on the implementation of the Action Plan Against Disinformation*. JOIN/2019/12, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52019JC0012> [dostęp 19.03.2020r.].

i niezależnością. Media publiczne muszą być w tym zakresie gwarantem profesjonalizmu i rzetelności przekazu.

Mając na uwadze powyższe, działając na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2018 r., poz. 2179 ze zm.), zwracam się do Pani Prezes z uprzejmą prośbą o uwzględnienie powyższych informacji podczas podejmowania decyzji o emisji materiałów prasowych dotyczących obecnej sytuacji oraz zwrócenie szczególnej uwagi na zagwarantowanie ich najwyższego poziomu rzetelności i profesjonalizmu. Proszę o poinformowanie mnie o zajętych w tej sprawie stanowisku i podjętych działaniach.

Z wyrazami szacunku

Adam Bodnar

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/